

77

IN ACEST NUMĂR : Extensiunea universitară de Olimpiu Boitoș; Omul care a mâncat diamante de Munteanu-Mio; Stelele de I Constantinescu-Delabaia; Pelerin de Gh. V. Butnariu; Răvaș din insula negurilor de O. Stefanovici-Sevensc; Umbră de Teofil Bugnariu; Tipograful de Al. Negură; Dări de seamă: C. Loghin; Istoria lit. române de A. Băteanu; Dr. Seb. Stanca; Contribuția preoției române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului de Iona Moga; Croșă de aventură de T. Bugnariu; Dela Operă de Aurel Dăcel. Flori de-o zi; Sărbătorile murit dna Aurelia Pipoșu; Monumentul I

Univ. "Petru Maior" Tg. Mureș

094955 2613

EXEMPLAR 6 LEI

V 9 2337

COSINZEANA

REVISTA LITERARA SAPTAMANALA

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL:
SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI IN TARĂ — 600 IN STREINĂTATE * PIAȚA CUZA VODA 16

EXTENSIUNEA UNIVERSITARĂ

de OLIMPIU BOITOȘ

Întâiul anuar al societății cu acest nume, apărut de curând, cuprinde conferința președintelui ei, d. prof. **Virgil I. Bărbat**, despre rostul și folosul acestor fel de organizații în mijlocul societății moderne. Datele despre constituirea și modul de funcționare al asociației, redactate de secretarul general, d. prof. **Fl. Ștefănescu-Goangă**, sunt precedate astfel de construcția logică, călduros argumentată, a idealului pe care-l urmărește ea, ca o instituție specifică vremurilor mai nouă. Activitatea ei de până acum, desfășurată în tăcerea în care se săvârșesc faptele mari, cași opera ei de viitor, pe care o prevedem încununată de cele mai mărețe rezultate, va putea fi mai bine apreciată, cunoscându-se idealul, în numele cărui a plecat ea la muncă.

Societatea modernă, prin idealul ei democratic, tinde la valorificarea energiilor de viață ale tuturor indivizilor, orice origine biologică ar avea ei și orice poziție ar ocupa ei în societate, fiecare îndeplinind o funcțiune utilă organismului social. Omul modern însă, ca să poată fi un element folositor în sânul societății, trebuie să fie înarmat cu virtuțile culturii, opera sublimă creată de sufletul omenesc în sbuciumul lui pe acest pământ. În acest organism școala în general, și Universitatea în gradul cel mai înalt, este arsenalul care făurește armele culturii, pentru a înzestra cu ele generațiile cari, în succesiune regulată, se pre-

gătesc să intre în vâltoarea vieții. Din datele realității, percepute de mintea omenească, prin metoda științei, Universitatea elaborează idealuri de viață și posibilități morale și materiale pentru viețuirea omenirii în spiritul acestor ideale.

Universitatea este astfel artera de viață a societății moderne. „Dacă este vorba, ca societatea modernă să trăiască, ea are nevoie de știință, de mentalitatea modernă, reprezentată de cărțurari și de universitate; iar aceasta din urmă spre a putea trăi și rodi, în siguranță, are nevoie de „oameni moderni,“ cari să o înțeleagă și iubească. Înțelegerea aceasta și iubirea la care ne gândim, nu pot fi însă realizate decât prin sforțarea universității de a se apropia de popor, interesându-l și legându-l de opera ei. Intre universitate și popor nu trebuie să fie nicio barieră și niciun intermediar. Poporul trebuie să-și cunoască universitatea, să o cunoască direct și să o iubească, dacă este vorba ca ea să trăiască, iar poporul să poată realiza lucrurile ce se așteaptă dela un popor modern.” (pag. 21.)

Plecând dela acest postulat, „Extensiunea Universitară” clujană, organizată după modelul organizațiilor asemănătoare din țările apusene și în special după modelul celor din America, și-a început cu însușește munca de răspândire a **mentalității științifice** în populația orașelor noastre ardelen. „Fără această mentalitate nouă, adânc înrădăcinată în

sufletele noastre și în tot cuprinsul țării, nu o vom putea lua serios pe calea întrecerii între neamuri.” (pag. 25.)

Un popor nu se poate ridica la loc de frunte în mijlocul celorlalte popoare, dacă-i lipsește această mentalitate științifică, atmosfera necesară pentru răsărirea din pământul minții omenesci a acelor opere de cultură, cari aduc fericire respectivului popor și întregii omeniri. Iar universitatea are datoria să răspândească această mentalitate, care-i asigură în mare măsură și munca ei pentru valorificarea energiilor de viață ale poporului a cărui expresie este. „Succesul — și cu el fericirea, care nu-i altceva decât traducerea în termeni afectivi a ideei de succes — nu poate veni decât pentru acela, fie el individ, fie popor, care-și ia ca punct de plecare prezentul și nevoile mari din jurul său. Cultura chiar, idealul idealelor, nu există, nu are viață, decât dacă o face fiecare pe sufletul și măsura lui. Pe vârful munților nu se ajunge cu artificii, cu picioare de împrumut, ci numai și numai cu puterea plămânilor proprii. Omul poate căpăta, la drum, o îmbărbătare de ici și de colo, și chiar indicații asupra finteii finale, dar fiecare să știe că drumul este al său, că el are să-l facă cu propriile sforțări și că numai jăcându-l va gusta bucurii de acelea ce nu se capătă interpretând drumurile altora. Iar școala care nu va deprinde un popor să-și meargă

drumul său, ci-l va plimba prin șoselele făcute de alții, nu este de parte de neputință..." (pag. 45—46.)

În numele acestui ideal profesorii universității noastre pleacă duminică de duminică, până în cele mai marginase orașele ale Ardealului, să ducă cuvânt luminat pentru înălțarea sufletelor în ziua de odihnă și să angajeze toată societatea la opera ei științifică, atât de utilă. Acesta-i idealul pe care l-a scoborit în lumea universității noastre profesorul V. I. Bărbat, părintele sufletesc al „Extensiunii,” găsindu-i forma cea mai potrivită, împreună cu colegii dânsului, pentru a se putea intrupa în realitate. Este întâia operă mare, pe care cultura-i vastă, organizată și încălzită de dragostea-i puternică de neam, care caută să se manifesteze în faptă nu în vorbă deșartă și ajutată de optimismul robust, i-a dat puțința s'o închine spre binele neamului său, — întâia din seria, pe care o așteptăm.

Extensiunea Universitară se întâlnește în scopul ei cu acele organizații culturale, cari există în celelalte centre universitare, ori în orașe mai mari ale țării, cu numele de „Universitate Liberă,” sau „Universitate Populară,” dar se deosebește de ele prin sistemul cu care lucrează și care i asigură un rezultat mai bogat eforturilor sale și se deosebește prin amploarea activității sale, care nu se mărginește numai la un oraș, ci îmbrățișează o provincie, cu aceleași forțe alese, ce i le pot furniza facultățile unei universități. Ea se întâlnește în drumul ei de multe ori cu o altă instituție de cultură de aici din Ardeal, cu „Astra” dela Sibiu, care răspândește aceeași dragoste de știință și aceleași învățături ale științei în masa poporului, mai ales dela sate, țără a neglija însă orașele. Și se completează astfel în opera lor, dând prin acest strălucit concurs o pildă frumoasă de muncă culturală și celorlalte provincii din țara întregită.

OMUL CARE A MÂNCAT DIAMANTE

de MUNTEANU MIO

Era pe la jumătatea lunii Martie. Primăvara timpurie n'avea un bulgăre de zăpadă. Fiind însărcinat cu construcția unei clădiri, care trebuia să intre în proprietatea stăpânului încă în luna Iunie, mă folosii de timpul favorabil și începui lucrările cu prima zi călduroasă.

Găsind într-una din zile pe zidarul, Antonie Bracu, urcat pe schele și povestind o snoavă fără sfârșit muncitorilor, cari se tăvăleau de răs, fui cuprins de-o mânie atât de nechezuită, că luând un pietroi l-am isbit drept în frunte, făcându-l să se rostogolească fără conștiință depe schele. În timp de o oră, zidarul nu dădu nici un semn de viață, ceia-ce mă înspălmântă peste măsură. Cum nu găsii medic în apropiere, l-am încredințat îngrijirilor cărciumăreșii la o sută de pași, departe de construcție. După câte-va ore primii vești liniștitoare asupra sănătății lui. Muștrat de conștiință, înarmat cu două sticle de rachiu, mi-am căutat victima,

după două zile. Mă primi cu o bucurie șgomotoasă, cerându-mi mii de scuțe, pentru timpul, pe care-l răpise muncii promiându-mi în viitor o creștință de câine umilit. Când văzu sticla de rachiu se jură că e în stare să moară pentru mine; iar când se ivi și a două sticlă din buzunarul stâng, îmi șopti: „nu mai știu cum să-ți mulțumesc.”

După-ce înghiți sdravăn de căte-va ori, îmi vorbi:

„Sunt un mișel Domnule arhitect! Știu și o ști și Dumneata. Dir așa-i omul sărac, dacă are ceva pe inimă, par'că dracul îl împinge să și-o golească dinaintea oricui... Mai înghiți una, apoi continuă... Tocmai le povesteam, cum a trecut norocul pe lângă mine...”

... Acu zece ani, cu primul vapor, care-și luă drumul din țara noastră către America, pornii și eu. Am ajuns în New-York. Ai să-l găsești pe hartă, un oraș mare cât o săptămâna. Intrat la o fabrică, Dumnezeu sau dracul, îmi scoase în cale un bulgar și un italian. Ne-am împrietenit. Bulgarul era un fecior sdravăn, cu vre-o opt ani mai tânăr decât mine (eu aveam treizeci și șase); iar italianul un bătrân stricat, bețiv fără pereche. Beau și eu, dar italianul meu înghițea rachiu cu pahar cu tot; îl sfârma bucăți, cu dinții lui lași și mari, și-i înghițea sticla.

Într'o zi ce-i vine bulgarului: „Măi, am auzit că acolo unde apune soarele (cam departe nu-i vorbă) ar fi țara aurului. Te duci, îți umpli traista cu aur și te reîntorci milioner. Atci până să te îmbogățești, scoți pieri albi.” Avea atâta tărie în ochi, bulgarul, că ne luă mințile și am placat laolaltă spre țara aurului.

Pe drum nimerim noi, la vre-o două săptămâni, într'o cărciumă. În-lăuntru, într'un colț, vre-o zece volnici încruntați, șopteau a rău. Noi șioși ne așezăm mai lângă ușa, de-o fi ceva, să ne fie la îndemână. Cărciumarul, o poamă rea, se vedea cât decolo ce plătește, nici să ne ia în seamă, atât se plocnea înaintea volnicilor. Către seară pleacă ei și nu mai rămânem decât cu cărciumarul, care-și freca mâinile laolaltă, să le jupoae, de bucurie. Nu trecu un ceas, că au ple-

S T E L E L E I
I. CONST. DELABAIA

Stau stelele, flori luminoase,
Pe bolta înaltei țării;
Din mil de potire aruncă
Resfrângeri de raze-argintii.

Adesea, par candelă-aprinse
Ce pâlpâe, pale și reci,
Sub tâmpla cupolei albastre.
De veghie în templul de veci.

Jos, mișun' a lumii vermină,
In haos de patimi și dor,
Când stelele-și cern pe 'ndelete
Lumina misterelor lor.

Și-adesea, când prin cimitire.
Plâng ramuri, pe margini de gropi
Stelele își tremură jalea
Și-și picură razele 'n stropi.

cat tâlharii și numai auzim niște trosnete de pușcă, vaete, tipete de ajutor. Noi tremuram ca frunzele în bătaia vântului. Italianul își facea cruce cât patru și mormăia printre dinți în limba lui: „mea pulpă, mea pulpă.”

La un timp se liniștește totul. Cărciumarul se strecoară afară să vadă ce-i, noi după el. Părul ni s'a făcut măciucă, când am văzut, ce-am văzut. Cei cari plecaseră înainte, toți morți, dar nici cei cu cari se luptaseră nu stăteau mai bine; zăceau cu fruntea în praful drumului. Cărciumarul aprinse o lumână, văzând apoi pe unul, rege o fi fost de bună seamă, îmbrăcat în haine din fir de aur și mătăasă, se repede la el, caută ce caută și îi găsește o cutie de aur. În cutie, vre-o câte-va pietri negre și strălucitoare. Ca un smintit o ia la fugă. Bulgarul se gândește o clipă, o ia în urma lui, îl ajunge, îi dă brânci și îi ia cutia. O luăm apoi toți trei la fugă și până în zori zilei nu ne-am mai oprit.

Scoatem pietrele, treisprezece la număr, cât un ou de vrăbie una, negre, dar strălucitoare ca luceafărul nopții. Ce-or fi, ne întrebăm? — Ouă de balaur. — Pietre fermecate. — Aur negru.

— Să cercăm cu o piatră la vre-e cărciumă ce ne va eși în drum. Trebuie să fie lucruri de preț, prea îi străluceau ochii cărciumarului când le găslise.

Am găsit o cărciumă, nu departe de locul unde ne-am sfătuit, a cărei stăpân, era un jidan roșu ca un drac. Când îi arătăm piatra, scoate cinci mii de dolari, fără să-i cerem vre-un preț. — Mai aveți, vă dau pe fiecare atât. — Numai avem jupâne, îl zicem noi.

— Dacă jidanul ne-a dat cinci mii pe o piatră, adică diamant cum i-a zis el, apoi atunci una face douăzeci de mii. Unul avem câte patru, deci iată-ne bogați. Așa ne sfătuiam, când auzirăm în urmă-ne ropot de cai. Jidanul trimetea pașeri de pradă după noi. Ce ne facem? Atunci italianul: „Știi și eu pot să înghit sticla, de ce n'aș putea face acelaș lucru cu diamantele? Dați-mi-le și după-ce ne-or lăsa tâlharii, vi le scot.” Zis și făcut. Când ne-au ajuns călăreții, n'au găsit decât cei cinci mii de dolari, primii de la cărciumar. După ce-ni i-au luat, ne căftănesc el cu pumnii, așa de drum și apoi ne lasă.

Când am fost destul de departe, eu și bulgarul, îi cerem diamantele

PELERIN

GH. V. BUTNARIU

*O, dați-mi toiaagul să merg mai departe,
Nu-mi stați în cărare, cu vorbe deșarte
Căci viața e-o clipă și drumul prelung,*

*Spre tainica țintă ce caut s'ajung!
O lege adâncă îmi stăruie 'n minte
Să merg înainte, să merg înainte!*

*Eu vin de departe, din neguri de taină
Să port strivitoare a lutului haină
Un prunc mai deunăzi și mâne moșneag,*

*Pe-aceste târâmurii stingher și pribeag,
O, dați-vă 'n lături, voi oameni și umbre,
Deajunse 'mi sunt doară cărările sumbre*

*Păși-voiu pe drumuri tăiate în stânci,
Făgaș despica-voiu pe ape adânci,
Prăpastii voiu trece. Din piscuri de munte,*

*Ca strășină mâna ducând-o la frunte,
Vedea-voiu în zare cu ochi milostivi:
Cum gem ai țărâni nevolnici captivi.*

*Și cum tot mai vitreg pământu-i și srâmt,
Avea-voiu, o Doamne destul crezământ,
De aripi eterne să 'mi faci și Tu parte...*

O, dați-mi toiaagul să merg mai departe!

italianului. Tâlharul ne răspunde că poate l s'or încurcat pe undeva prin intestine, căci nu le găsește.

— Să-l legăm cu o funie, eu de stânga, tu la dreapta, îi zic bulgarului, bețivul asta e în stare să ni le șterpelească.

Ne întoarcem la New-York și încercăm la un medic: „Să-l operați Domnule Doctor, a mâncat niște pietrii pe când era beat și tare ne temem să nu piară. Suntem creștini și ne este milă de durerile semenilor.” Italianul să turbe când auzi că vrea să-l opereze. — Niciodată, urla scrintitul, niciodată.

Ce-aveam mai bun de făcut, decât să așteptăm, să ese de la sine diamantele, sau să moară tâlharul și apoi să-l spintecăm.

N'am avut o noapte de somn. Bețivul, legat cum era cu funia de pat, se țara la fereastră și țipa: „Mi-au sequestrat libertatea personală, ajutor, chemați poliția în ajutor.”

Îl dădeam drumul. El drept la cărciumă. Aici după-ce și bea mințile urla: „Eu am mâncat douăsprezece diamante, cine mai are să-mi dea? Se svânt într'o clipă! Ce nu credeți? Haidem și pipăii.

O cântăreață începuse să-i facă curte. Numai în jurul lui se învățea, dar nouă nu ne scăpa din ochi, ori unde eșea, îl însoțeam.

Începu să bănuiesc și pe bulgar, așa că nu-i lăsăm nici pe amândoi singuri. Bulgarul cred că mă bănuia și el la rândul lui, căci nu se deslîpea o secundă de lângă noi.

Lumea începu să ne ia la ochi. Unde era unul și ailați doi. Ne arătau cu degetul. Un comediant de aici ne propuse să ne arătăm pe bani, publicului.

Tâlharul de italian ca să-și bată joc de noi, se scula pe la miezul nopții și tuși în întuneric. Noi, cu haina, care se găsea în acea clipă la îndemână, după el. Ne plimba de la un capăt la celalalt al orașului. Dealtădată nu voia să meargă la lucru. Ce puteam face noi, decât să flămânzim cu el acasă.

Într'o zi ce-i dă prin gând, că ne zice: „Vă place pușcăria, băeților? Nu?! Mie-mi place, am să mă duc la răcoare!” S'a dus și s'a denunțat că a omorât pe tatăl său. Ceasuri de-arândul a trebuit să-l dovedim polițistului, că italianul n'are tată, ci nebunia îl îndeamnă să vorbească astfel. — Atunci la

balamuc cu el, răcni sergentul. — Nu-i nebul veritabil, ne rugăram noi, ca să nu ni-l răpească, ci îl un glumeț.

Odată pe când ne rîntorcem către casă, patru tâlhari pun mîna pe el, îl urcă într'o trăsără și duși au fost. L'am căutat cu poliția. Il operau tocmai, când am dat peste el. Ii făcuseră nenorocitului o tăetură adîncă de două degete. Cercăm noi să căutăm prin crepătură diamantele, dar să te lase: țipa ne-bunul.

Și nici gând de moarte n'avea, blestematul. Il rugăm noi, îl îndemnăm, îl ghionțim, dar el ne radea în nas — Iți muri înaintea mea și o să vă moștenesc diamantele.

Era o zi de iarnă, când o femeie tină ră bătuta la ușa noastră. Când îl văzu pe italian, începu să-l îmbrățișeze și să-l sărute. Eu îi fac cu ochiul bulgarului: „Ai grije, e ceva la mijloc”.

O săptămână după-ce veni femeia italianul muri. Tă hăroaica zicea, că are de gând să l ducă în Italia și să-l îngroape acolo. Noi să murim de necaz: „N'ai să-l duci și pacea i gata. Iți trebuie diamantele, n'o să le ai”. Ce diamante, făcea ea, sunteți nebuni?!. Ei las că știm noi, n'o să ne scapi”. Când am văzut că gluma se îngroașe și mortul ne scapă, am început cu frumosul: „să împărțim femeie... nu vrei, atunci dă-ne câte două la unul... câte unul dacă nu... atunci unul la amândoi?... Ea: „sunteți nebuni de legat, vorbiți de diamante, doar soțul meu nu se hrănea cu diamante. Și apoi chiar așa să fie, nu îngădui nimănui să taie în corpul lui scump și pacea i gata. Dacă nu-mi dați pace, chem poliția în ajutor.

Ne-au dus la balamuc. Când am scăpat, după-ce le-am scos dinții păzitorilor, vaporul italian plecase. Ne-am strecurat într'unul englez, care întrecea în iușeală po toate celelalte. Am ajuns-o în Anglia. De aici ne-am urcat pe vaporul ei. Se făcea că nu-ne vede și radea în pumni când ne uitam în altă parte.

Italianul era dintr'un orașel din sudul Italiei. Mare ne fu bucuria când îl îngropară, fără să-l taie. Tot is ale noastre diamantele, cugetam noi. Țicnită italiancă se vede că nu cunoaște prețul diamantelor.

Noaptea îl desgropăm și îl tăem. Căutăm: nimic. Căutăm, iarăși: nimic. Intr'un târziu o hârtie mototilită. O desfăcăm și citim: „Proștitor, diamantele le-am scos pe gură, îndată-ce au plecat tâlharii. Mi-am

chemat amanta, pentru a i le da ei. Voi nu sunteți vrednici de atîta bogăție. Pentru ghionțurile primite din partea voastră, i-am spus să vă aștepe și să vă aducă până în Italia, spre a vă mânca și ultima lăscăe. Al vostru după moarte:

Antonio

Ne-am dat câte o palmă cu și

bulgarul, ne-am îmbrățișat și am plîns laolaltă.

Dimineața ia de unde ai italianca... plecase către America...

Sticlele se goliră în decursul povestirii zidarului. Ochil îi strălucneau de mulțumire și șiretenie: „Numai un pahar, unul singur mai aduceți-mi, Domnule ar h'lect!”

RĂVAȘ DIN INSULA NEGURILOR

DE CE ENGLEZILOR LE PLAC SPORTURILE?

— Dela cezurile Britaniei la văzduhul dulce al Carpaților —

de I. OLIMPIU STEFANOVICI SVENSC

„Oameni de 70 de ani cu cari m'aș juca foarte bucuros dacă ași fi de opt ani”

Scritorul etn Karl Clapek în „Scrisori din Anglia.”

Amintirei femeiei ales: care a fost Bucura Dumbravă.

Trebuie să încep aceste rînduri prin a mărturisi că mie sporturile nu-mi plac și că multă vreme n'am putut să pricep plăcerea de a „bate mîngea.” Dar fără îndoială creșterea mea, ca aceea a gener ței mele îndeobște, — creștere intelectualistă, cu tendințe enciclopedice, educație ce împodobește mintea dar închircește trupul — nu mă îndreptățește să încerc măcar să fiu dogmatic.

Insă nu-l mai puțin adevărat că experiența mea de ani, de om de școală, mi-a dovedit că sporturile nemăsurate și rău conduse sunt de adreptul dăunătoare. (Eu am constat între altele o vulgarizare a apucăturilor elevilor. Am oroare să și chem în minte o ședință de *boxing*, urmînd unei ședințe de muzică de cameră, pe care am văzut-o la un liceu din țară)

Nu voi merge așa de departe, ca un revizor școlar din Ardeal, încât să afirm că „dușmanii neamului au introdus sporturile ca să ne trîndăvească și abate dela munca productivă,” deși, aserțiunea că energia cheltuită în jocuri — Wells ar zice „stupid organizate” — e irosită din punctul de vedere gospodăresc, un punct de privire asupra căruia nu se poate stăruî în deajuns, într'o țară ca a noastră, o țară în deplină „devenire.” Nu voi merge atît de departe ca revizorul ardelean deși, părerea mea e că exagerarea sporturilor — și popoarele tinere totdeauna exagerează în spre extrema dreaptă ca și în spre extrema stîngă! — are efecte dăunătoare nu numai

asupra desfășurării sufletești, dar și asupra sănătății tinerimei. Asupra sănătății? Deși răspunsul pare paradoxal, el sună da.

Pentru că energia psihică a insului, e o câtime dată din care nu poți trosi fără măsură și nepe-depsit. Ea e un buget din care nu se poate fură, fără ca furul — în cazul acesta și stăpînul bunului — să nu se jefuiască pe sine însuși.

(În treacăt spus pot cită două cazuri, unul de tuberculză și altul de pneumonie galopantă, ce-au dus la crucea mormîntului sau spre rai, dacă vroii, doi tineri necălăuziți cari credeau că fac o călătorie sore dumbrăvile verzi ale sănătății.)

Dar celor cari aduc în sprijinul tezei lor sport ve, pilda Englezilor cari se prăpădesc după *rugby*, ace-lora ași vrea să le lămuresc de aici din Marea Britaniei, de ce țin Englezii la sporturi? (Întrebarea și răspunsul ar fi — *mutatis mutandis* — cam aceleași dacă ele s'ar referi la „idrott”-ul suedez, pe care personal îl cunosc din timpul celor doi ani petrecuți în recea țară a Suedezilor.)

E, în adevăr, destul să locuești o săptămână de iarnă în Anglia ca să pricepi foarte multe lucruri ce te nedumiresc cumplit la început:

De ce oamenii cu părul cărunt se joacă parc'ar fi copii, de ce coplii se joacă ca bătrânii; — de ce gazetele fac mai puțin zvon în jurul unui compozitor sau unui poet nou, decât în jurul unui premiat la *cricket*; de ce Londra cu o populație

de aproape opt milioane nu are o „Operă” permanentă cum are Clujul bunăoară sau capitala noastră în „Opera Română”, de ce tineretele ladies se mărită așa de bucuroși cu un foot-ball-ist glorios; de ce străinii nesportivi care poate cunoaște simfoniile lui Beethoven, și gustă melodiile lui armonioase ale lui Raffael Sanzio, — de ce streinul „umanist” nu prea găsește subiecte de conversație într'un drawing-room londonez.

Dacă ar fi să mă rostesc sincer și scandalos de „continental”, așa spune, că sportul în Anglia e un blestem binefăcător sau cu alte cuvinte un „malum necesare.”

* * *

De ce?

Pentru că rădăcina sportofiliilor engleze stă în climatul Mării Britanii.

Cea mai mare parte a anului locurilor insulei e învăluit într'o umezeală cumplit de pătrunzătoare: o baie de aburi reci iarna, aceiași nelipsiți aburi, dar încălzii vara. În toată iarna aceasta am văzut foarte arareori pavaul relativ uscat pe străzile Londrei. Și-apoi ploaie, vânt umed, bură ce picură tristețea din norii aproape eterni, ceață sau „fog”-ul încărcat cu fum de cărbune ce se numește „pea-soup,” — sau pe românește — „ciorbă de mazăre.”

În Scoția se poate răspunde cu cuvintele unui hangiu către un turist care, exasperat, l'a întrebat:

— Cum, pe aici plouă mereu?

— Nu, câteodată mai și ninge.

Da, în centrul și sudul Mării Britanii foarte arareori vezi ținutul „candid de albul omăt.”

Ci shakespeare-ianul refren: — „E ploaie și vânt,” e veșnic scandat de norii posomorâți, de ceața înecăcioasă, de aburii din văzduhul rece.

* * *

Iar sporturile și jocurile la care se dedau, eu așa zice cu plăcere și desperare, tineri și bătrâni, sunt singurul mijloc de a întreține neruginite, nereumatizate încheeturile și multele „aparate” ale delicatei mașinării a trupului.

Ele sunt singurul mijloc de a activa „circulația materiei” și a face pielea să transpire, transpirație care altfel e mult redusă din pricina saturației umide a aerului din jur, care nu mai poate primi, înghiți și umezeala transpirației omenești. Pielea, acest al doilea rinichi, n'ar putea

elimina toxinele, dacă funcționarea ei n'ar fi activată, bicuită artificial printr'o mai vie circulație a sângelui.

Așa că, împreună cu alcoolul de toate felurile — bere foarte amară, whisky scoțian, punchul, orice ar zice „pussy foot” „picioarele de mătă” cum sunt numiți aici anti-alcoholiștii — sporturile sunt mijlocul suveran și unic al Englezului de a lupta cu marea de umezeală ce-l inconjoară veșnic.

* * *

Carolarul ce urmează îmi pare pe deplin logic:

În țările cu atmosfera uscată unorii secetoasă — ca aceia a României bunăoară, — sporturile sub forma engleză nu pot fi de mare folos și eu bucuroși aș înlocui „educația sportivă” cu cea gospodărească: grădinărie, pomărit, lemnărie, legătorie de cărți etc. Căci sporturile sunt o importanță tot așa de neromânească ca și rochia Chrintclair, comunismul lui Bucharin, dancing-ul plin de nesănătos „excitement,” cu jazzband-ul imitat după muzica Negrilor.

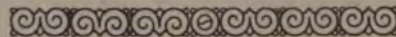
Ci Românului îi stă bine să fie drumeț, evit cuvântul turist ca prea „fashionable.” Să se pătrundă de cântecul zefirului în zbeg cu laururile aurii, să priceapă taina adumbrată și foșoetului verde al codrului; asemenea vulturului din înălțimi de piscuri topite 'n'albastru, să-și rotească ochii asupra Țării.

O țară împodobită cu sate idilice, binecuvântată cu hrana câmpului de grâu, dăruită cu bunătatea aerului nostru.

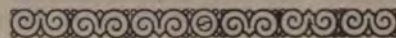
Iată de ce „Hanul Drumeților,” alături de care femeia de seamă ce a vleit printre noi până mai alaltăeri, Bucura Dumbravă, a pus atâta din superiorul ei suflet, iată de ce „Hanul Drumeților” cutreerători de văi și dealuri verzi și înflorite, are și inima mea alături de el.

Da, Românul e născut drumeț.

Londra, 17/II 26 British Museum

Cetitorii noștri sunt rugați a-și renoi fără amânare abonamentele și a-și plăti restanțele de pe anul trecut.

Din „Flori albe”

U M B R Ă

Zburdalnică mi-ai răsărit în drum
Și ai lunecat ca o șopârlă 'n iarbă,
Să rupi răsând o margaretă albă...
— Lumină înflorită lângă drum. —

Eu am tăcut când mâna mi-ai luat
Și floarea ai presat-o într'o carte;
Eu am tăcut, dar undeva departe
Curgea un glas de clopot tremurat.

Și cum mergeam cu sufletu 'nflorit
De albele tăceri și de lumină,
Din blânda rugăciune cristalină
Frânturi de presimțiri m'au năpădit...

Și m'am oprit de-odată la un gând...
Târziu, — o floare veștedă 'ntr'o carte...
Un tremur blând de clopote, departe...
Și te-am privit cu ochii lacrimând.

Teofil Bugnariu

T I P O G R A F U L *)

Cu mâini arse de plumb,
Cu ochi aprinși
— De atâtea gânduri, ce'i răsar în
[față —

El deapănă'n silabe cugetarea,
O'nșirue în fraze cadențate
Și, ca un Dumnezeu
Ii dă viață.

Cugetătorul toarnă fraza mută
Și împletește 'n ea întregu-i gând,
Iar tipograful meșter, o dezleagă
Și așternând-o 'n șiruri — rând
[cu rând —
O dă mașinei, care 'n brațe o prinde,
O culcă peste albul de hârtie
Și fiecare vorbă, o aprinde.

Cu truda lui de noapte și de zi
El înfrâște gândul cu lumina
Și'ncheagă prima strofă de sonet;
Imbrățișează ura cu iubirea
— Pe o pagină de teatru, sau roman —
El face să'nflorească 'n noi gândirea
Și adevăr să prindem din Scripturi,
El ne topește 'n minți marea poruncă
„Să nu ucizi și să nu juri!”

Cu mâini arse pe plumb,
Cu ochi aprinși
— De-atâtea gânduri ce-l răsar
[în față —

El deapănă 'n silabe cugetarea,
O'nșirue în fraze cadențate
Și, ca un Dumnezeu
Ii dă viață.

Al. Negură

*) Din volumul „Sărmanul pescar”, care a apărut.

DĂRI DE SEAMĂ

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE

(de la început până în zilele noastre) de C. Loghin, Cernăuți 1926, 160 p. 35 lei

Istoriografia și critica literară românească prin munca de cercetare amănunțită a atâtor eminenți muncitori în acest ogor, sunt în stare să ofere astăzi dornicului de-a da o privire de ansamblu asupra istoriei literaturii noastre, material suficient, documentări ample, caracterizări rezultate din studiu serios, asupra tuturor curentelor, influențelor și scriitorilor de însemnătate.

Chiar pentru aceasta unui autor de „Istorie a literaturii române”, astăzi îi cerem să fie spirit sintetic, capabil a scoate un *tot* din părțile numeroase ce i-se oferă de către alți cercetători, și capabil dacă nu de o înțelegere nouă a personalităților literare, dar de a alege caracteristicile *esențiale* din analizele estetice făcute tot de alții asupra acestora.

Omissioni și greșeli de date istoriografice, rezultate din lipsa de cercetări amănunțite; caracterizări ieftine, simpliste din lipsă de studii asupra autorilor, gruparea nemetodică a materialului, nu mai pot avea astăzi loc în studiile rezumative de istorie literară. Ce am putut să-i iertăm lui Lăzăriciu de ex., nu vom putea să-i iertăm unui autor din zilele noastre, care are la dispoziție, material informativ de mână întâia, și studii critice suficiente.

Dl Loghin în rezumatul dsale de 160 p. asupra „Istoriei Literaturii Române” nu credem să fi recurs la ajutorul lucrărilor extensive de istoriografie literară sau la analiza operelor literare oferită de critici în lucrări vaste.

Nu credem, căci altfel ar fi imposibile atâtea scăpări din vedere, greșeli, caracterizări pripite ce le constatăm în cartea dsale de care vorbim, și prin care dsa a avut frumoasă intenție de a umplea un gol gimțt de acei „cari ar vrea să se orienteze asupra literaturii române” cât și de acei „cari ar vrea să facă o recapitulare temeinică a ei”. Aceștia, după cât ne spune autorul în prefață, sunt elevii, „mulțimea cea mare de elevi”, cari au nevoie de această carte pentru că „actualele istorii de literatură română vorbesc foarte pe scurt sau aproape deloc, despre epoca modernă a literaturii noastre, așa că elevii noștri știu cine e Do-

softeiu, dar nu cunosc pe Goga, Rebreanu etc., și pot să-ți vorbească de influența slavonă, dar nu de cea a Sămănătorului”.

Pentru a dovedi afirmațiile noastre vom face aici o privire asupra acestei lucrări. Cum însă, nu se cade a face pe cineva vinovat decât de lucruri și fapte cari îi aparțin, vom examina-o numai din punctele de vedere pe cari și le-a impus autorul însuși în prefață.

Pentru aceasta întâiu va trebui să căutăm întrucât împărțirea ei corespunde scopului de „carte de orientare”, apoi întrucât informația cărții îngăduie o „recapitulare temeinică”, și în fine întrucât și caracterizările capitolelor asupra literaturii contemporane umple un gol constat la celelalte cărți de istorie literară.

Cercetând împărțirea, constatăm imediat o lipsă de criteriu metodic, capitolele fiind împărțite când după curente literare (v. c. IV, V, VII, VIII.); când după genuri (VI, XI.), când cronologiceste (X). Dar chiar gruparea scriitorilor în capitole e defectuoasă. Astfel vom lua spre ex. cel mai bine încheșat capitol al cărții, la care se vede că autorul a muncit și nu s'a mânginit la lecturi făcute în școală, capitolul V., asupra curentului latinist. Găsim aici pe Eliade Rădulescu și E. Asachi. Prezența primului în acest capitol se poate justifica prin gramatica lui, dar prezența lui Asachi nu crede dl Loghin că trebuia justificată? În capitolul asupra tradiționalismului (VII) primul loc îl ocupă M. Kogălniceanu, dar nu se arată nota corespunzătoare din opera lui. D. Loghin se mânginește să spună că „a fost și critic literar” (p. 56). Scăparea aceasta se răzbină la capitolul „Junimeii” unde arătând istoricul criticismului în Moldova spune că „inițiatorul acestui curent a fost M. Kogălniceanu prin articolele de critică”, (p. 88). Atât.

Dar greșelile de grupare sunt numeroase și în alte capitole. Astfel în cap. X asupra literaturii contemporane, la subîmpărțirea *poezia nouă* găsim pe dl Cincinat Pavelescu, după ce dl Loghin își însușise caracterizările asupra „poeziei noi”, făcute de dl G. Ibrăileanu. Să ve-

dem cam ce caractere ar trebui să aibă poezia dlui Pavelescu, pentru a fi justificată prezența lui aici: „impresie morbidă, sugerarea inexprimabilului, poetizarea nepoetului, satanismul, confuziunea, obscuritatea, imbecilitatea, găngureala, lipsa de vers”, etc. etc., îl lăsăm pe autor în seama răzbunării dlui C. Pavelescu, trubadurul „Serenadel”, care nu va fi deloc măgulit de această categorisire...

Cât privește informația, vor fi satisfăcătoare câte-va exemple: G. Asachi la 1827 „ajunge în fruntea școalelor din *Muntentia*” (p. 40); Lucian Blaga are volumul de poezii „Pietre pentru templul meu” și nici o dramă... La dl G. Bogdan Duiță autorul nu știe despre importante monografii „Gheorghe Lazăr” și „Simion Bărnuțiu”, apărute de doi ani. Obiecția că lucrarea dlui Loghin e prea recentă, pentru a vorbi despre aceste monografii, nu o pot primi, căci dsa are cunoștință chiar despre piesa dlui Minulescă: „Manechinul Sentimental”, *din acest an*.

La capitolul caracterizărilor vom cita exemple de-adreptul naive ca să ne servim de un termen îngăduitor. Din caracterizarea lui Alexandri, un singur ex. (pag. 71): „Peste tot din poezia lui Al. se desprinde dragoste de viață, *viociune în mișcări*”, ne scutește de a da altele.

Despre Eminescu dl Loghin are păreri foarte diferite, în aceeași pagină chiar. Astfel, la pag. 100 rândul 2 pentru dsa limba lui E. e „când bogată, când săracă și banală”, iar cu câte-va rânduri mai jos „limba e elementul prin care încântă poezia lui Eminescu”.

La moderni, deci în capitolul care formează a doua justifi care a apariției lucrării dlui Loghin, cum am văzut în prefață, caracterizările sunt și mai... originale. Dl I. Minulescu (p. 143) are „inspirație *cel puțin* curioasă, versificație *cel puțin* revoluționară, imaginație *cel puțin* exotica” etc. Dl Blaga (p. 144) are versuri „aranjate *artificial*” și „o preocupare *reflexivă și filosofică*”; dl Rebreanu analizează personagiile „făcându-le să *acționeze prin gesturi și atitudini*” (p. 148).

Nu mai continuu citatele. Cititorul se va convinge că „Istoria Literaturii Române” de dl Loghin, are atâtea greșeli, încât punerea ei în mâinile „mulțimei de elevi”, nu se poate admite. Dl Loghin trebuia să se respecte, să-și respecte cel

puțin „Scriitorii Bucovineni”, dacă nu ne-a respectat pe noi, cititorii, și să-și revadă temeinic lucrarea înainte de a o tipări. În forma ei actuală ea e pur și simplu neacceptabilă.

AUREL BUTEANU

Dr. Seb. Stanca. Contribuția preoțimei române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916—1919).

Cu sufletul sărătat de cuvântul Evangheliei și înfiorat de amintirea vie a clipelor trăite, pâr. Dr. Seb. Stanca în primele 50 pagini ale cărții sale, ne înșiră calvarul preoțimei ardeleni în timpul războiului recent. Deși nu ne desparte mai mult de 8—10 ani de cele povestite, deschizând cartea, ai impresia că te adâncești cu câteva sute de ani în istorie. O nefârșită schinguire pentru credință. Liste negre de proscrisi circulau în județele Ardealului și la ordin superior preoții români erau ruși dela altar și din sânul familiei, purtați cu mâinile în lanțuri prin orașele evreo-maghiare și săsești, scuipați și bătuți de populație, apoi aruncați în temniță. Parodă de justiție la care erau supuși, nu eră decât un nou prilej pentru a i schingia și se termina obicuinut cu concluzia că e trădător de patrie, iar sentința era moartea, închisoarea sau, în cel mai bun caz internare. Istoria aceasta se repetă cu îndărătnicie drăcească pentru sute de preoți și câteva familii până în anul 1918, când vântul revoluției scutură din temelii și răbușeste împărăția minciunii și a nedreptății, deschizând porțile închisorilor.

Cele peste o sută de date personale din restul cărții, dintre cari foarte multe sunt totodată și necroloage, sunt însemnări în mare parte laconice, unele numai date seci.

Și totuși tragedia ce se desprinde din ele, e atât de impresionantă în simplitatea ei. Ne oprim, printre multe altele, la povestea tristă a pâr. Ion Coman fost prot în Sita-Buzău. După trei ani de închisoare grea, fu condamnat la moarte prin spânzurătoare. Neexecutat în anul 1918 fu eliberat, dar după trei săptămâni, în urma celor suferite în temniță, muri în etate de 37 ani.

Pe câți nu i-a ajuns soarta părintelui Coman? Pomelnicul lor e lung și suferințele uitate.

Părintele Stanca are meritul de a le fi adunat într'un mănunchiu pentru a le oferi istoricului care se va încumeta să scrie istoria războiului de desrobire.

Ion Moga

CRONICA DRAMATICĂ

FRUMOASA AVENTURĂ

Comedie în 3 acte de G. A. de Caillavet, Robert de Flers și E. Rey

Prin fondul nostru sofietesc înrudit cu cel al poporului francez, și prin larga și binefacătoarea influență pe care a avut-o asupra noastră cultura franceză, repertoriile teatrelor românești sunt înzestrate din plin cu piesele moderne ale Parisului. La această înzestrare de sigur că nu puțin contribuie și spiritul public creat după războiu. Obosită și îngrozită de atâtea nevoi și sbuciumări sufletești, lumea cere acum teatrului ceva ușor, distractiv, fără frământări și înfrângerii, lucrări cu desnodământ fericiți. Arta rămâne acum poate mult în urmă, dar teatrul acesta satisface gustul publicului. De-aceia scriitorii dramaticei cei mai populari, sunt poate cei mai puțin apreciați de critică și de publicul select. B. Sson, Robert de Flers, Caillavet etc. sunt azi în grațiile multimit.

„Frumoasa aventură” zămislită din tripla unire: Cavallet, de Flers și Rey, are calități remarcabile și peste tot o atmosferă plăcută de poezie sufletească. Scuturată de mărgelile ieftine a lor prea multe scene secundare într'adins căutate pentru succes, ca în piesele lui Bisson bunăoară, „Frumoasa aventură” e o încheiere unitară, simplă și frumoasă.

Elena Trévillac, nepoata unei adorabile „bunicuțe” dna de Trévillac, prin intrigile mătușei sale dna d'Eguzon, e logodită cu prostănacul și preciful domn, Valentin le Barroyer. Cortina se ridică în ajunul cununiei când peste un ceas două, Elena va deveni dna Barroyer. Ea însă suferă cumplit, căci iubește pe vărul său, André d'Eguzon de care l-a despărțit dna d'Eguzon. Câteva minute înaintea cununiei, sosește din Viena pe neașteptate Andrei și după multe rugăminți o înduplecă pe Elena să fugă împreună. Incurcătura mirelui, socriilor și a nuntașilor rămași fără mireasă, fără îndoială că nu e mică. Fugarii sosesc la țară, la „bunicuța” care crezându-i soț și soție îi primește încântată. Lucrurile încep să se incurce. Seara când tinerii, înțelegi, se culcă unul într'o odăe altul într'alta, și „bunicuța” venind la miezul nopții să așeze dintr'o anumită superstiție rosamarin pe pragul însuraților, dă cu ochii de Andrei dormind pe niște fotolii, îi face o lecție model și-l

silește să doarmă în aceeași cameră cu Elena. „Frumoasa aventură” a unirii celor doi cari se iubesc, se întâmplă astfel pe neprevăzute. Dimineața sosește însă împreună cu multele sale pălării, adevăratul logodnic, Valentin le Barroyer, care-o caută pe Elena. „Bunicuța” aflând adevărul, se supără rău, dar văzând iubirea mare a Elenei și a lui Andrei, îi iartă. Sosesc și părinții și după câteva scene de rezistență ale dnei d'Eguzon, își dau și ei consimțământul. Valentin care voise să se însoare mai mult din calcul decât din iubire, rămânând prietenul Elenei se consolează și ei și începe să devie prieten chiar cu Andrei.

Prin dantelarea spirituală și prin amplificarea acestui subiect, „Frumoasa aventură” rămânând tot în domeniul comediei ușoare, s'a ridicat totuși de-asupra scenelor de efect ieftin. Duloșia împletită mai mult cu umorul blând decât cu ironia, vioiciunea dialogului colorat, situațiile nostime și ritmul aprins al unei iubiri adevărate care pulsează puternic de-alungul celor 3 acte, iau dat destulă viață să impresioneze și să placă. Prin echilibrul lăuntric al acțiunii și prin atmosfera de caldă vibrație sufletească a „bunicuții”, a Elenei și-a lui Andrei, „Frumoasa aventură” e o idilă drăguță a iubirii adevărate care singură e rostul vieții și care învinge toate piedecile ce i-se pun în cale.

Interpretarea, prinzând fericit latura aceasta idilică, a contribuit mult la efect. Ne-a impresionat în-deosebi figura „bunicuții” din rolul dnei *Aura Fotino* care și-a avut aici unul dintre cele mai reușite momente scenice din stagiunea aceasta. — am zice chiar cel mai bun. Alături de ea, plină de neașteptări interesante, învăluit cu o diafană perdea de duioșie, dna *Jeană Popovici-Voina*, ne-a întărit convingerea pentru această latură a talentului dsale. Mult mai reușit de astădată — prin mai subtila accentuare a ridicolului — dl *Al. Ionescu-Ghibericon*. Strengar și spiritual în joc ca totdeauna dl *Mihăilescu-Brăila* care nu știm de ce, anul acesta a apărut atât de rar în fața rampei. Ansamblul în notă. La montare însă, decorul actului prim, învechit și șters. **Teofil Bugnariu**

Dela Operă.

Viața muzicală la Cluj culminează în Operă. Alte exhibiții: concerte simfonice, corale, de soliști, opere (românești, firește), rareori dau prilejul de a constata nivelul artistic, sub acest raport, al publicului. Căci, desigur, salele de audiții muzicale nu se umplu numai cu snobi, cari dela o vreme se plictisesc de această postură, ci de amatori mai cu seamă. Opera e o construcție polifonică solidă, vastă, care pe lângă realizările armonice mai prezintă avantajul că are nervul vieții, concret adus pe scenă, prin actori, și are peisajul interesant de multe ori. Și aceste ultime puncte atrag în deosebi.

Astfel, când apar cântăreți noi la aceeași rampă, cari să rivalizeze cu aceeași orhestră, spectacolul e mai asigurat. Căci cu ai tăi te obițuești repezior și îți temperezi entuziasmul muzical.

Aceste constatări le-au sugerat cei doi tenori dela București: *Giacomo Borelli* și *Emanuel Giletta*.

Borelli e cunoscut din anul trecut. Acum a jucat în *Carmen* și în *Ebreea*, două din rolurile bune ale d-lui Apostolescu. În *Don José* a cântat ca Jadowker (Teatrul Maghiar), despre care se spune că până pela 1914 eră al doilea tenor mondial după Caruso, care însă a stărnit compătimire. În schimb în *Ebreea* a frământat din temperamentul de jidan veritabil, din volumul voicnic, din dramatismul recitativelor un Eleazar frapant; totuș mai mult vorbește cu note, decât cântă arii. Altcum, cu totul altcum s'a revelat Giletta. A dăltuit, un Cavaradossi simpatic, scaldându-l într'o atmosferă dramatică, cutoatecă pictorul îndrăgostit iubește și se sbuciumă într'un lirism prin exuberență. Un tenor pur, cald, la emiterile ultime ale vibrațiilor poate cam forțat, cu o scară întinsă și cu un fizic plăcut, intrupează un cântăreț puțin comun. N'are miere în voce, are însă sonoritate. În *Madam Butterfly* (Pinkerton), în notă justă; iar în *Faust*, în actul I al bătrâneții cu clocotiri tinerești, și în actul III, al grădini, a excelat.

Totuș spunem neșovăind: din comparațiile cu *ai noștri*, rețese că avem și noi valori la Opera din Cluj, cari ar putea, fără adulație, cânta oriunde, ducând o ramură de finici din cetatea muzicală a Clujului.

Aurel Decel

FLORI DE-O ZI

Sărbătorirea unuia dintre fruntașii presei ardeleni. — Dumineca trecută s'a sărbătorit la Sibiu 25 de ani de activitate ziaristică a dlui Ion Lupaș. Intelctualitatea ardelenă a ținut să spună cuvinte de recunoștință unuia dintre aceia cari a contribuit cu tot avântul și tenacitatea care-l caracterizează la desăvârșirea aceluia capitol din istoria de ridicare spre cultură și conștiință națională a acestei provincii, care este presa ardelenă. Dl Ion Lupaș și-a consfințit prin temniță îndrăzneala de a spune adevărul cu căldură și convingere isvorâtă din conștiință; dsa i. tră astfel în categoria marilor săi înaintași și contemporani cari vor trebui înfățișați odată în toată lumina jertfei lor, pentru dreptatea celor mulți și necăjiți ai acestor plajuri, pentru a fi veșnică pildă în fața generațiilor viitoare. De-aceea sărbătorindu-l intelctualitatea ardelenă și-a aplecat gândul și inima asupra multora pe cari, într'un mod atât de nevrednic, contemporanii învălmași de patimi mai mărunte, îi uită; o floare a căzut pe morminte în cari zac oameni a căror viață de jertfă prea curând a fost dată uitării. Dar nu numai pentru temnița cu care și-a nimbă trecutului trebula sărbătorit dl Ion Lupaș; dsa a adus în presă o conștiință care și-a sorbit seva morală din întreg trecutului de suferinți al acestei provincii. Lupta cu condeul, istoricul a socotit-o ca pe-o încarnare în faptă a ceea ce îl îndemna cu insistență disciplina căruia s'a dedicat. Dragostea pentru presă distinsul istoriograf a dovedit-o apoi prin roscolirea întunecatelor începuturi ale ei într'această provincie și prin studiul în hînat vieții marelui ei Nestor, George Barițiu.

Și cei cari au spus cuvinte de sărbătoare ziaristului Ion Lupaș nu au putut să nu amintească și de preotul, omul de știință, dascălul, oratorul și patriotul Ion Lupaș. Toate aceste calități s'au contopit într'u desăvârșirea uneia dintre cele mai reprezentative personalități ale Ardealului. Preotul care înalță de pe amvon inimile credincioșilor către ceruri nu uita să împletească cuvintele Evangheliei cu rosturile adânciale nației; tot astfel dascălul, oratorul și ziaristul aducea și aduce în verbul și scrisul său ceva din sfințenia și

convingerea morală a preotului.

Dar presa ardelenă prin marea Unire n'a încheiat decât un capitol de glorie a vieții ei. Forțată de vitregia împrejurărilor ea și-a strâns astăzi aripele într'o oboseală ale cărei consecințe vorbesc trist din întreg aspectul intelectual și moral al acestei provincii. Toate glasurile strigă astăzi pentru înlăturarea acestei situații. La venirea cu un ceas mai de vreme a zilei de re-deșteptare a ei sărbătoritul dela Sibiu, nădăjduim să lucre cu toate puterile-i încă în florarea bărbăției.

*

A murit Doamna Aurelia Pipoșiu. — Înregistăm cu multă durere sufltească moartea Doamnei Aurelia Pipoșiu, româncă atât de înflăcărată și devotată marilor noastre idealuri naționale. Născută în Cluj din distinsa familie Roșescu, înrudită de-aproape cu familia Isac, — răposata a fost soția dlui Dr. Petru Pîpos, pe vremuri un eminent apostol al vieții noastre naționale, pe care a slujit o dela catedră și cu condeul, în Ardeal și în Bucovina. Rămasă văduvă cu trei copii mici, doamna Aurelia Pipoș a trecut în vechiul Regat și a dus o luptă strălucită cu viața. Mamă devotată până la jertfă, și-a crescut cu o grije rară nu numai proprii săi copii, ci și pe copiii altora, fiind ani îndelungați directoară la d'ferite școli și internate. În această calitate a revenit și la Cluj, după unire, luând conducerea Internatului liceului de fete „Regina Maria”, post pe care după patru ani l-a schimbat cu acela de Inspectorate a învățământului minoritar de fete. Meritele răposatei pe acest tărâm au fost prețuite de autoritățile superioare la justa lor valoare, — de aceea nu înzistăm asupra lor. Ceea ce vrem însă să mai scoatem la iveală, este străduința fără pereche a dnei Aurelia Pipoșiu, de-a se pune în slujba ideii naționale. În anii de tristă neutralitate numele dănsel era un drapel de luptă și nu a existat ardelen refugiat în București, care să nu treacă pe la casa sa ospitalieră și pe care cuvintele sale pline de credință și înflăcărate să nu-l întărească, să nu-l înalțe. A condus cu multă dibăcie comitetul de ajutorare al Ardelenilor și Bucoveninilor refugiați la București, iar când a venit războ-

lul, — a luat și dansa drumul pribegei alături de ostașii țării, punându-se în Moldova în slujba a-celeași cauze, pentru care lupta un întreg popor. — Doamna Aurelia Pipoșiu a fost un suflet distins, un suflet mare, amintirea căruia va rămânea neștearsă în inimele noastre ale tuturor, cari am cunoscut-o. Cetitorii Cosinzei cari au avut prilejul să-i citească câteva articole înflăcărâte, publicate în coloanele noastre în 1922 și 1923, vor putea desigur s'o aprecieze și ca distinsă scriitoare.

Monumentul lui Iancu.—Al doilea concurs deschis pentru statuia eccestră a lui Avram Iancu, care se va înălța în inima Ardealului, la Cluj, între Catedrala ortodoxă și Teatrul Național, a oferit prilejul de a constata cum vibrează în sufletul sculptorilor noștri imaginea aceluia care, dela 1848, e numit simbol al năzuințelor de descătușare din lanțurile robiei și de afirmare a virtuții țărânului ardelean. Trebuie un Iancu autentic, deslipit din măturile și stampele contemporane, trecut printr-o inteligență ascuțită modernă. Cele 8 machete prezentate de concurenți satisfac numai în parte aceste exigențe. Câteva din ele sunt inferioare sub raport nu numai artistic, dar chiar estetic; unele dovedesc o ignoranță a anatomiei calului, în diferite momente ale mișcării; altele nu prea cunosc „culoarea locală”, și-l razimă pe eroul călăreț de un tulinic colosal; în concepția altuia Iancu face echilibristică pe un cal de circ vertical și poartă o făclie nu o armă; în capul altui necunoscut el se înfățișează cu partea superioară a corpului goală, peste care eră aruncată o mantie acoperitoare. Astfel e redat amuzant, însă neveridic și mai ales nemonumental. Căci El trebuie scos din trecut și dat viitorului; nu se admite o echivocă statuie eccestră ca a Regelui Ferdinand la Oradea Mare. Trebuie un bronz care să înfrunte furtuni și veacuri, o dovadă a capacității spirituale de care dispunem acum.

Din cele opt cereri numai două pot fi luate în considerare: cea cu motto „Vulturul” și în special cea cu motto „Craiu Munților”. Prima (pe al cărei basorelief din dos se cetește Memorandum... la 1848) e în linia vechilor statui de condottieri, cari și-au găsit suprema expresie în Coleoni al lui Verrocchio și cari de atunci n'au mai fost ajunse. Are

sobrietate și unitate, însă neorigină — nici grupul din frunte — și neimpunătoare, nu asigură succesul. În schimb cea cu motto „Craiu Munților” are mai multe șanse de reușită, chiar prin înțelegerea și realizarea plastică a momentului istoric, a ambiției unde va fi sortită să stea statuia, prin suflul actualității cu care a îmbalsamat ansamblul. Ideia frizei, care să încadreze căpitanul în epopeea dela 1848, când Moșii toți, cu Moțoaicele, cu proeții — o reiașiere a luptelor dace — se ridicară, este fericită: Iancu, conceput individual, de o individualitate puternică, trebuie armonizat cu cei pentru care trase sabia sângelui și a focului. O mică modificare a feții Lui ar completa impresia, cât se poate de bună; în privința calului n'avem nimic de spus; iar în privința îmbrăcăminții doar atât că Iancu nu purtă dolman unguresc.

Pentru literatura didactică. — Nu cred să mai fie o altă țară în care problemele de imediată importanță culturală să fi fost atât de mult neglijate ca la noi. Dacă am privi numai cărțile de școală cari au ieșit de sub tipar în ultimii opt ani, a căror înfățișare ne provoacă desgustul cel mai pronunțat vom avea cea mai de seamă dovadă a afirmației noastre. Dar peste înfățișarea tehnică, care o putem aprecia ușor din câteva priviri, mai greu de cumpănit este valoarea lor. Aceasta ne-o prezintă în culorile cele mai negre un om competent, d. prof. univ. O. Gh'bu într'un recent articol din „Societatea de Măine”.

Constatărea d'ale ar trebui să dea de gândit celor ce dețin conducerea școalelor noastre, pentru că interesează direct cultura românească.

După critică ce o face, d. Gh'bu dă în acelaș articol și soluții, cari ar trebui să fie discutate cu obiectivitate pentruca să se poată lua cele mai eficace măsuri pentru ridicarea prestigiului învățământului nostru, care este în funcție și de nivelul cărților didactice întrebuințate, în școli.

Sărmanul Pescar se chiamă volumul de versuri al dlui *Al. Negură* tipărit în Aradul vechel tradiții culturale. În cele 60 de pagini tipărite cu o rară îngrijire, curge rodul unei inspirații potolite fără zguduliri adânci și fără izbucniri puternice de sentiment. Observator al vieții, autorul

prinde în versurile sale în câteva linii tipuri sociale, apropiindu-se cu sufletul spre lumea celor muncitori și săraci. De aici titlurile generale ca: *Zidarii*, *Plugarii*, *Tipograful*, *Recrutul*, etc., cu vădită tendință spre poezia socială. Remarcabilă prin intensitate în multe locuri, această poezie nu are însă momente de realizări puternice. Remarcăm „*Zidarii*”. Celelalte poezii învăluite într'o umbră diafană de melancolie, se înșiră potolite și întunecate voit pe alocurea. Reprezentativă pentru învăluirea în ceașă poezia: *Basm*. Din f. gașul acesta — și credem de asupra tuturor — se ridică bizară *Necucerie* străbătută de o ciudată împletire de sentimente. Concepută pe contraste trăiește atât prin atmosferă cât și prin forul ce te cuprinde citind-o.

Modest și fără reclamă, volumul „*Sărmanul Pescar*” al dlui *Negură*, pe lângă lucruri palide și mediocre, aduce și versuri realizate cari îi reliefează talentul inconstabil.

Cauzele Exilării lui Ovidiu. — Mușii cunosc soarta crâncenă care a lovit pe unul dintre cei mai aleși favoriți ai Muzelor, care a făcut pe subtitlul cântăreț al dragostei și al durerii să-și destindă coarda armonioasă a ultimelor sale frământări printr'eșomotele discordante ale barbarilor, puțin însă vor fi căutat să-și dea seama de adevăratele motive care au adus asupra autorului „*Ars-ei Amandi*” cruda pedeapsă a exilului. S'a generalizat cu puțină sau fără împotrivire, ideea, după care gestul nemilos al severului împărat ar fi fost provocat, de diverse motive de ordin moral. S'a marcat fondul erotic din *Ars-Amandi*, pericolos pentru bunele moravuri, sau anumite legături de prea intimă dragoste dintre poet și fiica lui August, și altele și altele, cari de cari mai fantastice. Două numere recente din „*Cuvântul*” aduc însă o oarecare lumină în aceasta chestiune, desprinsă, dintr'o carte apărută de curând în italienește „*L'Esilio di Ovidio*” de Mario Trozzi, care caută să distrigă rețeaua de cauze degradante pentru exilatul poet, punând într'o lumină cu totul contrarie durerosul edict al lui August. Nimic adevărat din motivarea care a stat la baza edictului de exilare. Nedreptatea, *dureroasa nedreptate*, făcută lui Ovidiu se confirmă și din p. de v. juridic și din p. de v. istoric. Mai întâi că motivarea prin imoralitatea poetului era nejustă,

nu numai prin faptul că mulți din chiar poezii contemporani cu Ovidiu au fost de o profundă imoralitate fără a primi nici o sancțiune, dar și fiindcă „lipsa de imoralitate în concepția lui Ovidiu, e dovedită de principiile lui de morală expuse în cartea sa chemată *Ars Amandi*. „El susținu respectarea religiei, temerea mâniei divine, păstrarea jurămintelor, comportarea frumoasă cu lumea”. — Condamnarea însă, nerespectându-se prescripțiile legilor, era ilegală și din p. de v. formal.

Punctul de vedere istoric ne duce la aceleași rezultate de dovedire a unei mari nedreptăți făcute, adevăratul motiv relevându-se a fi de ordin politic, fără însă ca poetul să fi avut vreun amestec, căzând pradă înscenării puse la cale de către împărăteasă, în urma unor scandaluri dela curte. Împărăteasa dase de firul unor legături nepermise între fiul lui August, Iuliu și Agripa Postumus și cum dorea arzătoare înlăturarea acestui din urmă, pentruca să deschidă drumul spre tron fiului său din prima căsătorie, Tiberia, obținuse dela împărat exilarea lui Agripa. Și întrucât se presupune că Ovidiu ar fi avut cunoștința de cele petrecute la curte, „împărăteasa obținu cu forța confirmarea edictului de exilare”, pe motivul de a înlătura orice martor al scandalului ivit în familie. Iată-l deci pe rafinatul poet aruncat de parte de viața cu multiple surse de plăcere, în mijlocul unei vieți primitive, sgronțuroase, din cauza unor comploturi și intrigi dela curte și din ambiția împărătesei. În această lumină viața în exil a nenorocitului poet, se proiectează și mai dureroasă.

Pentru întărirea presei din Ardeal și Banat. — Indemnul nostru din articolul prim publicat în numărul trecut, a avut un prim efect foarte important. Reprezentanții a douăsprezece publicații românești de dincoace de Carpați, s'au intrunit la Cluj sub prezidenția dlui Dr. Sebastian Bornemisa și au pus temelie unei asociații sub numele „*Presa*”, având următorul program de muncă: dezvoltarea spiritului de solidaritate între toate publicațiunile, înălțarea prestigiului presei românești de dincoace de Carpați, aprovizionarea ei cu hârtie pe preț redus, obținerea permiselor de liberă circulațiune pe trenuri, reducerea taxelor poștale, organizarea publicității, formarea unui

personal administrativ priceput și reglementarea vânzărilor de ziare. După votarea cu unanimitate a statutelor, adunarea generală a ales următorul comitet: Președinte *Ion Clopoșel*, dela Societatea de Măine; casiser *Vasile Vlaicu* dela Revista Economică, membrii: *Ion Agârbiceanu* dela Patria, *Dr. S. Bornemisa* dela Cosinzeana și Lumea și Țara și *Nicolae Bratu* dela Foaiă Poporului.

*

O călătorie în America. În fața sălii relativ populată a Teatrului Național, dna Alexandrina Cantacuzino, președinta Soc. Fem. ort. Rom., și-a ținut conferința — fără proiecții, deși erau anunțate, și ar fi fost înviorătoare — cu titlul: *O călătorie în America*. Ca ori ce călătorie într'un continent străin, și aceasta putea fi un semn de exclamație puerilă. Astfel, cutoatecă cele mai multe impresii, în fața structurii sociale americane, au fost admirabile, iar descrierea drumului pe mare și emoția suferită înaintea „Niagarului” au fost naive de formidabile, e de remarcat optimismul cu care d-sa s'a întors, optimism în care învăluie România, — o stea între celelalte țări. A străbătut dela Quebec, prin Montréalul franco-anglez, prin Ottava, capitala Canadei, Washington, capitala Statelor Unite, o grădină — în comparație cu Roma, trecutul și Parisul, creșterul — prin New-Yorkul amețitor, peste Arizona deșertului, până la San-Francisco, oraș al capitaliștilor, pe malul Pacificului cu ochii îndreptați spre civilizația chineză și japoneză. În acest parcurs a avut prilejul să înregistreze deosebiri și asemănări, lumini și umbre: o asistență socială exemplară, egalitatea sexelor, puritatea moravurilor, o mecanizare a vieții, o dezinteresare de Lumea Veche, o bucătărie bună pretutindeni și... tiranizarea, încă, a Negrilor, vre-o 14 000.000 de suflete destul de albi! În câteva vorbe bune a menționat situația Românilor în majoritate Ardeleni din Statele Unite, cari, în special în colonia Cleveland-Ohio, sunt organizați demn, și în curând li se va da un episcop român ortodox al Americii. — Ținută în termeni prețioși, cu accentuări franțuzești, conferința totuș a interesat auditorul, electrizându-l uneori cu apăsări pe rezorturi naționale, ca de ex: succesul și în America al lui Enescu „care ne face cinste ori unde se duce”.

SCRISORI DELA REDACȚIE

Constantin Șerblenco. Am primit banii. *Groșanu Ioan Iav.* Am primit cei 200 Lei dela Dtră. și v'am trimis No. 22 din anul 1925.

Adm. Plut. major Popovici Samoilă. Confirmăm că am primit dela Dtră în abonamentul revistei în total 200 lei.

Emilia Tărlănanu. Am primit cei 300 de lei și vă mulțumim.

Petre. Lucrările Dtră deși sunt începătoare, au totuș unele calități, care vă îndrituiesc să continuați a scrie.

BIBLIOGRAFIE

CARTI

Constanța Hodoș: Rodica, povestire din războiul „socec” București 25 lei.

Em M. Brandza: Filosofia educației unei estetice. „Cartea Rom.” București 60 lei.

Aurel C. Popovici: Călușa fericirii, „Cartea Rom.” București 25 lei.

Dr. I. Glăvan: Conjectiva granulooasă, „Cartea Rom.” București 4 lei.

Ioan P. pu-Câmpeanu: Ciupercile, „Cartea Rom.” București Lei 4

Dr. Emil Dălanu: Un sfânt pribeag Român: Ieremia Valacul, Viața, Cluj 10 lei.

REVISTE

Neamul Românesc literar. anul I. No. 16 București.

Advărul literar anul VII. No. 276 Buc.

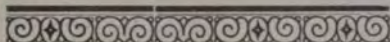
Ritmul Vremii. anul II. No. 3 București

Foata Tinerimii. anul X No. 6 Buc.

Flamura. anul IV. No. 1 Craiova.

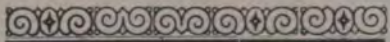
Cele trei Crișuri. anul VII. No 2 Oradea

Grăul Nostru. anul II. No. 1-3 Bărlad

Fără vorbă, Moara Mare
Cu conservele-i M M
Fabricate cu gusturi, — rare
Îți lungeste zilele.

Dacă vrei deci Onoraj!
Sănătate: lucru mare,
Comandați și consumați
Conserve din Moara Mare.

CETIŢI

DOUĂ IUBIRI

POEZIE LIRICE
DE
RADU MĂRGEAN

DE VÂNZARE

la AdministraŃia revistei „Cosinzeana“

PREŢUL 10 L E I

AbonaŃi pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ŞI ŢARA“

Adresa: Cluj, P. Cuza Vodă 16

Numeri de probă gratuit

Cadoul cel mai frumos pe care-l
puteŃi face unui prieten,
rude sau cunoscut, este
o colecŃie din re-
vista bilu-
nară

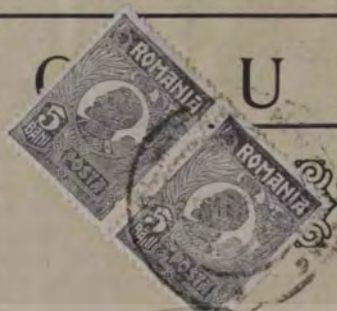
„COSINZEANA“

cu
sute de
ilustraŃii,
poezii, nuvele,
schife romane, articole
dări de seamă Ńi flori de o zi

ColecŃia din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei,
iar cea din 1924 — 200 Lei.

Emilian Stoica
prototop

1039.

Gohala
J. Tarnava Mare.

C U L T I S M

ReuŃeŃi în viaŃă numai prin
voinŃă. Că să-Ńi poŃi forma voinŃa
trebuie să te cunoŃti.

Venim în ajutorul Dumniavoa-
stră, descriindu-vă perfect tem-
peramentul Ńi facultăŃile naturale
psihice.

TrimiteŃi la redacŃie: o foto-
grafie Ńi suma de Lei 60, arătând
care vă este culoarea ochilor
(negru, căprui, verde, albastru),
statura (înalt, subŃire, scurt, gras),
etatea, sexul, ocupaŃia Ńi scrisoarea
D-stră scrisă necaligrafic (natu-
rală).

PuteŃi formula Ńi câteva între-
bări asupra talentelor înăscute,
cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

J MPRIMATE DE ORICE NATURĂ
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ŞI IEFTIN

T I P O G R A F I A

D^r. S. BORNEMISA

C L U J
PIAŢA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!